

Čuvajmo
Jugoslavijo
Kralju Petru II.

Letna naročnina znaša Din 40.—. Uredništvo in uprava v Ljubljani, Selenburgova ulica št. 3/I. Račun pri Poštni hranilnici št. 16.160. Rokopisov ne vračamo! Telefon št. 21-09.

V Ljubljani, dne 7. septembra 1935.

Štev. 29 — Leto IV.

IZHAJA VSAKO SOBOTO

Komentar »Koroškega Slovence« k ljudskemu štetju v Avstriji

Podrobni rezultati lanskega ljudskega štetja, ki jih priobčujemo v našem listu, vzbujajo vsepovsod obilo zanimanja. Zgovorni so dovolj, da ob njih vsak trezen človek zmaje z glavo. Menimo, da bi bili neobjavljeni in shranjeni v katerikoli dunajskem arhivu bolj v prilog državi kot pa obelodani kot znamenit dokument narodno-politične kratkovidnosti. Že do danes so rodili v deželi mnogo nejasnost in bodo še večja ovira sporazuma.

Po številkah lanskega štetja lanskega marca tvorimo Slovenci v deželi komaj še boro petnajstinko vsega prebivalstva. V šmohorskem sodnem okraju pri Zili živi poleg desetisoč Nemcev komaj še sedemsto Slovencev, v rožškem sodnem okraju je po statistiki komaj vsak tretji človek še Slovenec, v borovelskem je Slovencev malo manj od polovice, v celovškem so Slovenci petnajstinka vsega prebivalstva, v dobrlavškem okraju živi še enkrat toliko Nemcev kot Slovencev, v velikovškem je komaj sedmina Slovencev, v pliberškem pa je Nemcev toliko kot Slovencev. Nič manj gorostasne so občinske številke: V Goričah na Zili, St. Stefanu, v Blačah sami Nemci, v Bistrici, Borovljah, Medborovnici je prebivalstvo v dveh tretjinah nemško. V Zrelcu, Grabštanju, na Zihpoljah je ogromna večina Nemcev. V Medgorjah, Vetrinju, na Dholici so slovenski samo še poedini neznatni drobci. V občini samo še komaj vsak peti je Slovenec, v Dobri vasi je komaj vsak peti, v Galiciji vsak četrty, v Škocijanu vsak peti, v Zilari vasi in Rikarji vasi vsak drugi. V občinah Ruda je vsak šesti, v St. Petru na Vašinih vsak peti, v Tinjah vsak deseti, v Vanjbergu vsak petnajsti je Slovenec. V Zvabeku je polovica prebivalstva nemška.

Pojstimo pri eni teh občin in si ogledimo številke nekoliko podrobneje: pri Medgorjah. Po zadnjem ljudskem štetju živi v občini Medgorje 959 ljudi. Od teh je 929 Nemcev in 30 Slovencev. Vsak dan pa se hkrati lahko prepričamo, da v taistih Medgorjih ne govorijo niti 30 ljudi nemško v družini in da so vasi kot Goriče, Gaberje, Kazasmoje, Običe, Zagorje, Zabvate, Vogle, Medgorje slovenske ne samo po lepem imenu ki ga nosijo, marveč tudi po običajnem jeziku. Ljudstvo govori v vsakdanjem življenju svoje domače besede, v slovenski besedi molijo svojega Boga in poslušajo v materinščini božjo besedo, le redki poedinci so zmajni pismene nemščine, večina obvlada kvečjemu nemško narečje ee-večina okolice in se ga v potrebi bolj ali manj spretno poslužuje. V družinah in v vsem vsakdanjem življenju je običajni jezik lepo spodnjerožansko slovensko narečje.

Kaj torej povedo številke lanskega štetja v Medgorjah? Po uradnem pojasnilu označijo jezik, h katerega kulturnemu krogu želi ljudstvo pripadati, po komisarjevem pojasnilu štejejo Avstrijce in Jugoslovane. V velikem in glavnem pa so odgovor na vprašanje: ali ljudstvo želi pomenečja. In vprašanje ima po številnih komisarijih še dostavke, da je vsako zanikanje te želje protikoroško, protiaustrijsko ali najmanj — protinemško. Pod temi vidiki so se torej Medgorje izjavile, da so nemške, oziroma hočejo čimprej postati nemške. S tem smo tudi v bistvu tega, kar je ljudsko štetje po komisarijih pri nas nameravalo. Ljudstvo, ki se niti v šoli niti drugod v javnem življenju ni učilo spoštovanja svojega maternega jezika in narodne zavesti, naj presodi vrednoto slovenskega kulturnega kroga, četudi ne pozna niti njegovega pismenega jezika in zato ne more imeti nobene prave predstave o slovenski kulturi in njenih nosilcih. Če pa se kljub pomanjkljivemu poznanju slovenske kulture izjavi zanj, je ponekod v očeh števnih komisarijev celo zakrivilo protidržavno dejanje. Tako štetje vrednotiti iz vidika krščanske morale ali nemške kulturnosti je resnično težko in ob takih prilikah zasluži tistih trideset slovenskih Medgorčanov polno priznanje z najvišjega objektivnega mesta v državi.

Prebivalci solnčne medgorske občine in z njimi vsi naši »uradniki« Nemci so na številnih nedolžni, nedolžni kakor otrok, ki si ni v svesti krivde požara, ki ga je povzročil po nepredvidnem igranju z ognjem. Kakor otroku manjka tudi njim skrbnega očeta in dobre matere, da bi jim povedala le-to: Materni jezik in narodna zavest nista samo prazna fraza! Ko v Medgorjah ne bo več čuti slovenske besede, je lepa občina razdejana. Namesto lepih kmetij bo le še par revirjev, kmetje bodo proletarci brez ponosa in stanovske zavesti, župnik in cerkev bosta odveč, ker bodo ljudje poznali samo še eno izobrazbo: računanje z mrzlim denarjem. Končno se bodo uračunili tako, da jih bo izpodrinil tuji rod, ki si postavi nato to svoje domove in začne novo življenje. Od starih Medgorij pa ostanje le še imena in pa — grobovi. Tedaj bo izpričana življenska zapo-

Kralj Peter II.

Borih 17 let preživljamo ujedinjeni Jugoslovenci skupno usodo in zdi se, da jo še vedno ne znamo pravilno ceniti. Pa se tudi v teh, za življenje nacije tako brez-pomembno kratkih letih vrti in obrača kolo usode in naša državna barka plove enkrat po viharju, ki jo grozi streti, drugič po zrcalnomirni gladini, predana modrosti in pogumu svojega krmarja in nedognani igri usode.

Borih 17 let in koliki udarci te usode so zadeli naš narod, ki svojo svobodo ljubosumno brani, ne le ob misli na žrtve, katere so mu jo poklonile, marveč tudi ob možati zavesti svoje dolžnosti in odgovornosti. In sedaj, ko še daleč niso dogorele sile one generacije, ki nam je na bojnih poljanah izvojevala našo svobodo, sedaj

stojimo pred novo preizkušnjo in pred novo odgovornostjo: Čuvati moramo delo te in prejšnjih generacij — zapuščino Ujedinitelja — Jugoslavijo, katera ni vstvarjena samo za naš rod, marveč stoji tu, da bo trajan izvor dobrin in moči Jugoslovenov.

Mlad je naš Kralj, ki bo že v nekaj letih vzel krmilo države v svoje roke. Prav tako mu manjka izkušen vodnik, kot nam, ki tako težko čutimo izgubo, ki nam jo je prizadejal Marsejski zločin. A prav dejstvo, da je naš Kralj mlad, nas bodri k še bolj strnjenemu delu, k še večji slogi in požrtvovalnosti, kajti čuvati hočemo Jugoslavijo prav Njemu, kralju Petru II., ki je od usode izbran, da sledi delu svojega pokojnega očeta, da v srečni Jugoslaviji vlada srečnemu jugoslovenskemu narodu.

Ideja in oblast

Kdor pozna zgodovino človeštva, zlasti zgodovino razvoja raznih ideoloških pokretov, ta ve, da so se porajali vsi taki pokreti vedno le v glavih posameznikov, ki so nato širili svojo idejo od znanca do znanca. Ustvarili so si krog ožjih somišljenikov in sodelavcev ter z mukami in žrtvami vztrajali, dokler ni razvoj dogodkov, zlasti pa gospodarskih in socialnih prilik storil onega okolja, v katerem je dotlej na ožji krog požrtvovalnih in borbenih somišljenikov omejena ideja trenutno zajela širše mase in postala geslo, pod katerim so se široke mase vzvalovile ter več ali manj revolucionarnim potom pripomogle ideji do zmage. Ta princip vidimo pri krščanstvu, pri vseh velikih socialnih, pa tudi pri vseh nacionalističnih pokretnih, pa naj gre — če vzamemo samo dva primera iz najnovejših časov — za fašizem ali pa za narodni socializem Hitlerja. Nobena teh idej se ni pojavila v glavih vladajočih in posedujočih, ki so bili in tudi morajo biti že po zakonu narave več ali manj konservativni. Njih delo je posvečeno upravljanju obstoječih gospodarskih ali državnih tvorb, to upravljanje pa ne dopušča prevelikih skokov v to ali ono stran. Pokreti, ki stremijo za spremembo notranje strukture takih tvorb, prihajajo skoraj vedno mimo in preko odgovornih upraviteljev.

Po tem uvodu se moramo — in ravno na rojstni dan, ki ga praznuje naš mladi Kralj prvič kot nosilec težke in odgovorne kraljevske oblasti v naši državi — s par principelnimi besedami pobaviti z vlogo, ki jo je doživljal in igral jugoslovanski nacionalizem, in z izgledi jugoslovanskega nacionalizma in njegove ideologije v bodočnosti. Do izbruha svetovne vojne ne moremo prav za prav govoriti o kakem širšem jugoslovenskem gibanju. Le posamezni, v resnici najboljši in najdalekovidnejši Srbi, Bolgari, Hrvati in Slovenci so nosili v svojih srih globoko zavest o skupnem poreklu, skupni usodi in skupni bodočnosti vseh delov jugoslovanskega naroda od Adrije do Črnega morja in so dajali tej svoji zavesti že v 19. stoletju ponovno izraza. Storili so to na način, ki kaže, da so ti naši predniki vse globlje in iskreneje pojmovali čut in zavest »nadrejene jugoslovanske skupnosti, kot se to dogaja še danes, 16 let po osvobođenju, 6 let po 6. I. 1929 in skoro 1 leto po mučniški smrti blagopokojnega Kralja, ko izgleda po raznih, žal tudi za tuje vidnih pojavih, kot da bi mi sami sovražili svojo lastno državo, o kateri so najboljši naši predniki zgolj sanjali in kot da bi hoteli mi sami doprinesti dokaz, da nismo ona narodna enota in celota, o koje obstoju ti naši predniki sploh dvomiti

ved: spoštuj očeta in mater ter jezik, ki si ga od njiju sprejel, da se ti bo dobro godilo na zemlji!

Vse to so številni komisariji v lanskem marcu zavestno ali nezavestno zamolčali, ko so beležili »čute« h kulturnemu krogu. Vsega tega se tudi ne upa izpovedati nihče v deželi. Le kanceler je svoječasn s svojo izjavo o vrednosti narodnega odpadništva potrdil, naj tudi v interesu države ostanemo — Slovenci.

co.

niso mogli. Kljub tem pojavom pa si moramo biti na jasnem, da ni priprosti narod nikjer in niti na Hrvatskem oni, ki ustvarja te tako ogabne, za treznega opazovalca nerazumljive pojave. Gre za psihozo, nastalo vsled obupnih gospodarskih in socialnih razmer, ki ustvarjajo malkontente in vzbujajo odpor celo med nami, prepričanimi nacionalisti, predvsem pa za razpoloženje, ustvarjano z izrabljanjem teh poraznih gospodarskih in socialnih prilik s strani onih predstavnikov in nosilcev demokracije, ki vidijo le sebe in so zadovoljni samo takrat, kadar so na oblasti oni sami.

Dogodki po kresni noči 1935 so zadnji, vsled tega najbolj sveži dokaz za to našo trditve. Do kresne noči je bilo vse za nič, od te blažene noči dalje je vse v redu, čeprav se ni spremenilo prav nič drugega, kot imena predstavnikov oblasti. Radikali so bili na vodstvu prej, radikali so na vodstvu sedaj; že bližnja bodočnost bo pokazala, da samo prepleskanje stare napisne deske z novim imenom ne pomeni nobene spremembe in nobenega napredka.

Kdor površno opazuje dogodke zgolj po zunanji strani, ta bo seveda morda celo zadovoljen, ker bo videl dokaz napredka v okolnosti, da imamo sedaj vendar že enkrat samo »jugoslovanske partije« in da so celo radikali prevzeli jugoslovansko firmo. Ker se v tem članku nečemo pečati z vprašanji, ki spadajo na polje dnevnih politik, nam pač ni treba pogledati sestavin in nosilcev takih »jugoslovanskih partij« od bližje. Hočemo le poudariti in podčrtati, da je postalo jugoslovenstvo modna firma za posamezne partije, da pa jugoslovenstvu in jugoslovanski ideologiji taka moda ne more prinesiti niti najmanjše koristi. Nasprotno moramo ugotoviti, da so doslej še vsi režimi, ki so si nadeli firmo jugoslovanskega nacionalizma, tej firmi hote ali ne hote povzročili ogromno škodo, in da so bili baš ti režimi oni, ki so ta jugoslovanski nacionalizem skompromitirali v očeh neukih in lahkovernih mas.

Glavno zaslugu pri tem imajo oni, ki niso sodelovali v takih jugoslovanskih režimih, pa so vse svoje podtalno delovanje usmerili ne proti osebam, ki so predstavljale režim, marveč proti jugoslovanski ideji, katero si je dotični režim upravičeno ali neupravičeno zapisal na svoj prapor. Da je ta naša teza pravilna, o tem morajo prepričati vsakega ravno dogodki po 6. I. 1929, ko se je ves besedeposeditelj politikov obrnil proti jugoslovanski ideologiji in se izživel v decembru 1932 v onih nesrečnih punkcijah, ki so nam še vsem v tako žalostnem spominu. Ali mislite, da bi se bil katerikoli izmed prizadetih politikov odločil do tega razdornega dela, če bi bil sedel v dotičnem jugoslovenskem režimu? Vsi bi molčali in ravno oni bi bili najhujši in najbolj zagrizeni nacionalisti!

Ta vzgled iz prošlosti velja tudi za sedanjost in za bodočnost dotlej, dokler ne bo jugoslovanska ideologija prekvasila širokih slojev enotnega jugoslovanskega naroda, dokler torej ta jugoslovanska ideologija ne bo postala iskrena vera velike večine našega naroda. Ali pa se more to zgoditi, dokler bodo na vladi jugoslovanski režimi, v katerih sodelujejo ljudje, ki so ju-

goslovanski samo takrat, kadar sede v takih režimih? Ali se more to zgoditi na samo povelje od zgoraj, pa naj izreče to povelje kdorkoli hoče? Ali se more zgoditi to zlasti danes, ko živimo sredi tako ogabne demagoške demokracije, ki se je začutila sproščeno po 9. 10. 1934, in sredi onih ruševin, katere je s toliko virtuoznostjo in s toliko potrošnjo sil ustvaril režim Jevtića in njegovih oprod? Kdor je količkaj trezen, ta ve, da spada tako pričakovanje med nemogoče fantazije. Kdor je dober nacionalist, bo tudi vedel, da niti najboljši režim ne more ustvarjati, če nima podlage, vedel bo torej, da je treba najprej ustvariti to podlago.

Verujemo v bodočnost naroda in države in prepričani smo, da je ta bodočnost mogoča le v izvajanju naše ideologije, ki temelji na edinstvu naroda in edinstvu države. Ta ideologija pa je danes masi nesimpatična po krivdi politikov, ki so se hoteli s pomočjo te ideologije dokopati in obdržati na oblasti, politikov, ki smatrajo tudi jugoslovansko ideologijo le za predmet osebnih kupčij in ambicij.

To spoznanje nam nalaga dolžnost, da usmerimo svoje bodoče delo v povsem druge pravce in izkoristimo vse svoje dosedanje, tako težko plačane izkušnje. Mi vemo, da pride prej ali slej trenutek, ko bodo morali res jugoslovanski politiki-možje zagrabiti za krmilo državne ladje in brez dvoma bodo mogli ti možje računati na našo brezpogojno pomoč in sodelovanje. Nekvarno temu sodelovanju pa bomo morali nacionalisti očuvati popolno svobodo za sebe in svoje nacionalistične udejstvovanje in preprečiti, da bi mogla nepoučena masa istovetiti režim s pokretom jugoslovanskega nacionalizma! Svobodni vsake take zveze, ki je tudi pri dobrih nacionalističnih režimih opasna za razvoj nacionalistične ideologije, bomo lahko vzgajali narod in mu bomo lahko prikazovali jugoslovansko ideologijo kot ono, ki je edina v stanu rešiti narod in državo in ki edina nudi možnost rešiti vse na videz nerešljive gospodarske in socialne probleme, predvsem pa odstraniti vse one upravne bedastoče, s katerimi so tudi takozvani jugoslovanski režimi ustvarjali netivo za nastanek in razvoj raznih težkih problemov, med njimi v prvi vrsti hrvatskega problema.

Svobodni in neodvisni od režimov smo bili tudi doslej. Dejansko nam torej ne bo treba spreminjati svojega stališča. Spremeniti pa bo treba taktiko. Ne smemo biti pod nobenim pogojem niti na videz priveski kakršnegakoli, tudi najboljšega jugoslovanskega režima in mi jugoslovanski nacionalisti bomo morali preprečiti, da bi nas mogel kdorkoli istovetiti s predstavnikmi takega režima. Le na ta način bomo mogli sprostiti ta divni nacionalizem vsega blata, katero so vede ali nevede nametali nanj razni »nacionalisti«, in le na ta način bomo mogli prikazovati narodu delo »jugoslovanskih režimov« v pravi luči, ko bomo hvalili to, kar je res dobro in kar odgovarja temeljnim smernicam jugoslovanskega nacionalizma, pa tudi odkrito in odločno grajali vse ono, kar tem smernicam ne bo odgovarjalo. In

le na ta način bomo ohranili tudi ono gibčnost, ki jo mora imeti vsak ideološki pokret, zlasti tudi nacionalistični, če se hoče v borbi za sprovajanje ideje prilagajati vedno spreminjajočim se razmeram, pa je ali popolnoma zgubljena ali pa vsaj znatno zmanjšana, čim se ideja istoveti s trenutno oblastjo oz. s trenutnim režimom.

Istovetenje z režimom ne škoduje ideji šele potem, ko je ideja zakoreninjena v masah naroda in je oblast, ki sprovaja to

idejo, resnična predstavnik ogromne večine naroda in resnična izvrševalka narodove volje. To je cilj našega dela, ki ne more biti dosežen niti v enem mesecu niti v enem letu!

Naša dolžnost je ravno ta, da bo našel mladi naš Kralj ob svoji polnoletnosti idejo edinstva naroda in države globoko zasidrano v srcih enotnega jugoslovenskega naroda. Da se bo to zgodilo, to mu obljubujemo in to bomo sprovedli za vsako ceno. I. C.

Ljubljanski velesejem in njegovi dosedanja uspehi

Kar nekam magična je sila velesejmov. Kdo izmed nas ni že kot otrok vedel več ali manj o velesejmu v slavnem Nižjem Novgorodu. Dasi je Avstrija skrbela za to, da mladina o Rusiji ni doznala prav nič več kot da je to neka ledena država nekje na severu, v kateri so sami bradatí možje in sploh neizobraženo ljudstvo, ki mu vlada car s carico, katera je nemškega rodu. In vendar smo vedeli mnogo o Novgorodu, čeprav ne vem, kje smo zvedeli, kako smo zvedeli. Pa smo sanjali o tem velesejmu vsak po svoje in vsak je imel preživo željo, da bi kdaj videl to mesto in vrvenje na jarmarku.

In kakor je nas mladino nekako kar elektriziral Novgorod, čeprav na gospodarsko življenje ni mislili nismo, prav tako naš prvi, največji in najbolj pisani Ljubljanski velesejem elektrizira ves naš rod in ga vsako leto privablja k sebi. Narod ne samo trguje, nego tudi gleda, občuduje in se uči. Cesar strokovni članki in reklama tudi po strokovnih listih niso dosegli, to je v par letih dosegel Ljubljanski velesejem.

Naš mali, večinoma vendarle konzervativni človek, posebno pa obrtnik in kmetovalec sta se potem velesejma v mnogočem jako modernizirala. Koliko novih strojev so obiskovalci spoznali, si jih nabavili in z njimi izboljšali svojo proizvodnjo. Koliko obrtnikov bi bilo v današnji težki krizi podleglo, ako se ne bi bili moderne opremiti in se usposobili, da brezhibno zadovoljujejo domačega porabnika in celo porabnika preko državnih meja.

Koliko praktičnih plugov, slamoreznic, mlatilnic, žitočistilnikov, trijerjev, sejalnic itd. je danes pri nas v rabi, kar se ne bi bilo tako hitro razširilo, če ne bi bilo Ljubljanskega velesejma. Kar verjeti nismo mogli, da se bodo pri naši razkasanosti posesti in na naših majhnih parcelah sploh kdaj uporabljali sejalni stroji. Glejte, pa jih je že toliko v rabi. Kjer pogledaš na njive, povsod stoji žito, kakor bi ga »po žnuri« sadil in ne sejal. Koliko prihranka na semnju je pri tem, koliko boljše rast in boljši pridelek vsled pravilne porazdelitve žitnih bilk na njivi.

Se bi lahko naštevati, a primanjkuje nam prostora, kajti tudi to moramo navesti, da je velesejem ne le dobro vplival na zboljšanje naše obrtne in kmetijske proizvodnje, nego je tudi seznanil široki svet z izdelki naše obrti ter industrije in delu naših rok našel novih občudovalcev in kupovalcev.

Tudi kulturno je Ljubljanski velesejem mnogo ustvaril, seznanil je našega malega, srednjega človeka in premožnega meščana z mnogimi tekovinami modernega duha in dal pobudo boljši kulturi telesa in duha.

Čim bolj se oziramo takole nazaj v čase, ko tudi Ljubljana ni kazala tistega življenja kot danes, ko je vse bilo nekako starokopitno in patriarhalno, ko še ni bilo velesejma, toliko bolj spoznavamo, kaj nam je vele-

sejem vse ustvaril in pri tem dvignil našo zavest, da smo tudi mi za kaj, pa se upravičeno nadejamo, da bo to svojo gospodarsko in kulturno mislijo od leta do leta še bolj izpolnjeval.

Naša dolžnost pa je, da se koristimo prilike, da velesejem obiskujemo in ga brižno študiramo ter iščemo po njem, kakor tudi, da ga s svojim obiskom podpremo tako, da vsakdo doprinese svoj obulub.

Nabave premoga za državne železnice

Naši javnosti je že znano, da je sklenila kraljevska vlada zmanjšati cene premoga, ki ga je dobavila, vendar pa v mnogo manjšem obsegu, kot je znižala železniške tarife. Prav tako je iz razloga štednje znižala nabave iz nekaterih rudnikov, v katerih je premog slabše kvalitete, ker se njegov prevoz za kurjenje lokomotiv ne izplača.

Ta odredba, ki je bila pripravljena že pod bivšim ministrom inž. Vujičem, bo prizadela predvsem naše slovensko gospodarstvo. Danes je gotovo, da bo kočevski rudnik, zaradi katerega je bila zgrajena železniška proga v Kočevje, sploh prenehal z delom in bo tako prišlo ob zaslužek okroglo 130 rudarjev, po večini družinskih očetov. V Trbovljah, Hrastniku in Zagorju bodo pa rudarjem verjetno znižane mezde in skrajšan delovni čas. Rudarji že sedaj praznujejo po več dni v tednu in posledica tega bo še večja beda kot je bila do sedaj. Ako merodajni krogi ne ukrepanje hitro vse potrebno, da se zaščiti naše delavstvo propada, potem se znamo značiti pred pojavom, ki ne bo nikomur ljub, najmanj pa tistim, ki so odredili znižanje dobav, predvsem slovenskega premoga.

Plačana reklama

Ko je bivši ministrski predsednik gosp. Jevtič prevzel predsedništvo vlade in zunanje ministrstvo, ki razpolaga s precejšnjim dispozicijskim fondom, smo morali vsi stremeti, kako dobro pozna vsa Evropa tega gospoda. Vsi so mu peli hvalo in naši časopisi so dan na dan dobivali navodila, naj novice, ki jih priobčujejo zunanji, predvsem francoski listi marljivo ponatiskujejo. To se je pod presijo tudi zgodilo in tako smo čitali o bivšem ministrskem predsedniku same lepe stvari, da je n. pr. solunski junak itd. Sedaj se je izkazalo, da je vsa reklama za g. Jevtiča bila plačana, kot je moral plačati reklamo vsakdo in jo tudi še drago plačuje, kdor se bavi s pridobitnimi posli. Ni znano, ali imajo prijatelji in sodruzniki g. Rade Pašića kaj popusta. Jevtičev primer nas je zmordil in pokazal, koliko se sme verjeti poročilom, ki jih za naš denar prinašajo tuji, predvsem francoski listi.

»Vraga, ali se je italijanski konzulat zopet preselil v to ulico?« je pomislil naš fant. Istočasno ga je zasrbel hrbet na mestih, kamor je padal svoječasno v tej ulici pendrek stražnika. Ali ni mu preostajalo mnogo časa za taka in enaka premišljevanja. Čas je hitel in uporabljajoč noge in komolce se je prebil do pisarne. Tu je množica tvorila neprobojen zid in le srečnemu naključju, da so to množico tvorili sami stari gospodje, a fant ima krepka pleča, se ima zahvaliti, da je srečno smuknil v vežo.

V pisarni se je oddahnil, a do dela ni prišel. Komaj je zaškripal parkar po papirju, mu javijo nekega gospoda in naš fant toliko da ni padel v omedlevo, ko je prečital visoki naslov z vsemi dodatki.

»Zelite?!« Fant se je naenkrat spomnil, da je po zaslugi »Slovenca« slaven, in ker je bil ta gospod vedno v najbližji bližini tega lista, se mu je hotel vsaj malce oddolžiti, pa mu je ponudil stol.

»Gospod predsednik«, prične stari gospod in naš fant nima časa premisliti, pri katerem društvu je še predsednik — »izredna čast, ki mi je dana s tem razgovorom, mi daje istočasno pogum, obrniti Vašo pozornost na mojo osebo. Bil sem vedno za kmečki pokret, imam velike zasluge za zadrugarstvo in sem specialista v diplomatskih misijah. Tik po prevaru mi je bila poverjena istočasno s pokojnim našim velikanom — — — težka naloga, pridobiti češke revolucionarje za stari okvir in globoko sem prepričan, da bi popolnoma uspel, ako naju ne bi Čehi prvi dan javno napadli in nagnali iz Prage.«

Fant je šele tekot govora prišel s seboj na čisto ali se je takoj znašel v novi vlogi milosti delečega voditelja.

»Dobro! Obdržal vas bom v evidenci za zunanje zadeve.«

Kaj je teror?

Na lastni koži smo čutili vse prijetnosti demokratičnega režima, ki so ga inavgurirali gg. Jevtič in njegovi slovenski pomagači. Poleg tega vemo iz dogodkov onstran meja, kaj je teror, pa zato pozdravljamo zagotovila popolne svobode in enakopravnosti, ki jih čitamo dan za dnem v raznih izjavah merodajnih faktorjev in v raznih člankih režimskih glasil. Terorja torej ni več, odkar smo zaslanjali sen kresne noči in se prebudili v Indiji Koromandiji! Ravno zato, ker sedaj ni več nekdanjega terorja, si dovoljujemo priobčiti primer, ki se je dogodil že po Kresni noči 1935. Naša javnost naj nam pove, kaj je prav za prav teror, oziroma nasilje.

Ubog podeželski učitelj ima prirojeno napako, da je bil od nekdanjega jugoslovenskega nacionalista. Čeprav je vršil svoje službene posle v najlepšem redu in živel tudi svoje privatno življenje na brezhiben način, kljub temu ni užival naklonjenosti faktorjev, ki se niso mogli sprizniti z njegovim nacionalističnim naziranjem, katerega ni skrival niti v zasebnem niti v javnem življenju. Vsled tega je s svojo družino komaj ušel atentatu, poskušnemu proti njemu v temni noči, vsled tega je trn v peti še danes, po Kresni noči 1935, svojim bivšim neprijateljem, čeprav so si nadeli sedaj tudi ti neprijatelji prav isto jugoslovensko firmo, radi katere so toliko sovražili tega ubogega podeželskega učitelja.

Koncem šolskega leta 1934/35 je zahteval nek učenec odpustnico, ki mu je pa učiteljska konferenca vsled zakonitih za-

držkov ni mogla dati. Oče tega učenca se je obrnil na svojega znanca in prijatelja, uglednega in brez dvoma inteligentnega pristasa bivše SLS, ki je šel takoj na pristojno sresko načelstvo ter s svojim nastopom dosegel, da mu je sreski načelnik izročil lastnoročno pismo na dotičnega učitelja s pozivom, naj učenca takoj izroči odpustnico. S tem pismom sreskega načelnika se je javil ta inteligentni gospod osebno pri ubogem učitelju in zahteval odpustnico. Na pojasnilo, da je pristojna le učiteljska konferenca, ki pa je že zavzela svoje strogo zakonito stališče, je začel ta gospod učitelja opozarjati, da bo le njemu koristilo če izstavi odpustnico in mu nato izročil dopis sreskega načelnika. Ko je učitelj, zavedajoč se svoje uradne funkcije, izjavil, da tudi na tako pismo ne more storiti nekaj, česar ne bi mogel zagovarjati po zakonu, mu je začel dotični gospod groziti, da bo zgubil službo, da je že govoril z merodajnimi faktorji in da bo čez 14 dni na cesti, če se ne ukloni.

Čast učitelju, ki se kljub temu ni uklonil in je v sledečem uradnem postopanju dokazal popolno korektnost svojega postopanja. Vprašanje je le, kako se naj kvalificira postopanje dotičnega inteligentnega gospoda iz Ljubljane. Ker je teror odpravljen, ta njegov nastop seveda ni bil terorističen. Naj nam pove javnost kako drugo primerno označbo takega postopanja. Ker bo brez dvoma to naše vprašanje čital tudi prizadeti gospod iz Ljubljane, bo najbolje, če se javi tudi sam.

Akcija jugosl. nacionalistov

Pohorska resolucija predstavlja početak akcije, ki so si jo zamislili aktivni jugoslovensko usmerjeni politiki, ki zastopajo idejo, da je ureditev države in ravno sedaj tako bohotno brstečih plemenskih problemov mogoča le na temelju narodnega in državnega unitarizma, ki je edini sposoben ustvariti močno in homogeno jugoslovensko narodno in državno celoto, ne da bi pri tem tpele značilne posebnosti posameznih sestavnih delov te celote. Mi, jugoslovenski nacionalisti, pozdravljamo resolucijo in želimo, da bi imela akcija čim več uspeha, saj smo bili mi prvi in dolgo časa tudi edini, ki smo zastopali tezo narodnega in državnega edinstva tudi tedaj, ko so se nam rogali ne samo oni, ki so odklanjali idejo narodnega in državnega edinstva takrat tako kot jo odklanjajo danes, čeprav nastopajo pod jugoslovenskimi firmami, marveč tudi mnogi izmed njih, ki so se priznavali za Jugoslovane takrat in poudarjajo na vse mogoče načine svoje jugoslovenstvo tudi danes. Bili smo fašisti, zagrizenci, neresni elementje in vse mogoče, nihče pa ni čutil potrebe približati se nam ter črpati iz naše borbenosti in iz našega idealizma svežih sil za res jugoslovensko politiko.

Časi se spreminjajo. Kdor je še količkaj trezen in ima v svojem srecu vsaj še malo ljubezni do te naše države, je moral uvideti, da jugoslovenski nacionalizem ne sme biti firma raznim akcijam in pokretom, marveč mora biti izvor takim akcijam in pokretom, ki morejo doseči svoj cilj le tedaj, če so tudi po vsebini v resnici jugoslovenski. Kakor torej pozdravljamo Pohorsko resolucijo, pa vendar odklanjamo, da bi se ta resolucija in na njo navezana akcija nazivala kot akcija jugo-

slovenskih nacionalistov. Mi, jugoslovenski nacionalisti, še do danes nismo pokrenili nobene politične akcije, naša in samo naša stvar bo odločiti, če in kdaj bomo stopili v politično arenno kot nacionalisti. Posamezniki se lahko udeležujejo tu ali tam, o akciji jugoslovenskih nacionalistov pa bo možno govoriti šele tedaj, kadar bo enotno organizirana in vodena masa jugoslovenskih nacionalistov povsem samostojno in neodvisno od dosedanjih političnih strank in oseb pokrenila svojo samostojno politično akcijo.

To razlikovanje je treba poudariti zlasti danes in zlasti v zvezi z današnjim uvodnikom. Izključiti moramo možnost, da bi bila tudi v bodoče še kdaj kompromitirana ideja jugoslovenskega nacionalizma potom političnih akcij in pokretov, ki se vodijo pod jugoslovenskim praporom, zasledujejo jugoslovenske cilje in so nam simpatični, pa le niso in ne morejo biti naši, ker jih nismo izzvali in jih tudi ne vodimo niti s svojimi mislimi niti s svojimi mišicami.

Kaj bi ne vriskal!...

Te dni dobimo vsepovsod vžigalice v majhnih škafličih, ki bodo zato tudi cenejše. Doslej smo namreč za 60 vžigalic dali 1 Din, sedaj bomo pa za Din 0'50 dobili 30 vžigalic. O tej »pocenitvi« so sicer dnevniki že poročali, eni tako, kot da je to že zasluga pokojnega Jevtičevega režima, drugi pa, kot da je to že prva pridobitev novega radikalnega kola. Toda, čigava zasluga je, to ni važno, značilna je le omemba v »Slovenec«, češ, da je s tem pomagano zlasti kmečkemu življu in ki zopet enkrat prepričuje, kako se lahko časopisna reklama norčuje iz ljudi.

Večji gospod, mesarskih pleč, se je odkašljal in pričel:

»Gospod vodja! Tovariš vodja! Brat vodja! Prišla sva po pravico. Glejte te žuljave roke!«

Mož je stegnil roke, a se je tisti hip premislil in segel po roko svojega tovariša. Ker pa tudi te niso kazale nikakih znakov žuljev, se je brž popravil:

»Hočem reči, ako bi videli naše žuljave noge od tekanja za pravico, usmilili bi se nas. Obrala sva vsa pota zastoj. Nikjer ne najdeva razumevanja, nikjer zaščene. In vendar sva midva tista, ki sva med Slovenci največ pomagala ustvarjati to stanje, ki vlada v zemlji. In zakaj naju ne uslišijo? Meni se očita mnogoženstvo. Ali je to v Jugoslaviji greh? Ali niso muslimani, ki se tudi ne tišče samo ene žene, danes celo zelo dobro cenjeni? Moj tovariš, ki je bil ljubljeneč tega ljudstva, ki je pretočil marsikatero solzo nad bedno usodo tega ljudstva, pa sploh ničesar ni napravil. In vendar se nama zapirajo povsod vrata pred nosom. Sedaj, ko zmaguje naša stvar, gospod tovariš in brat vodja, ne pozabi naju še ti, ker nama sicer ne preostane drugo kot samostan.«

Pri zadnjih besedah je stopil svojemu tovarišu na noge, da je ta mogel lažje bruhiti v krčevit plač!

Bonifacij je bil ganjen. Skušal jih je tolažiti in obljubil jima je, kar sta želela.

Tako se vrsti obisk za obiskom. Bonifacij »ordinira« od jutra do večera, po dnevi in po noči. Množica borcev kmečkega pokreta pa vsak trenutek narašča. Ako greš proti Selenburgovi ulici, boš videl tisočglavo reko ljudi, ki čaka na sprejem pri Bonifaciju.

Tako gotovo, kot je resnično poročilo »Slovenca« o organiziranju Mačkove grupe po Narodni Odbrani.

V mačji sezoni

»Slovenec« je vrgel bombo v svet! Narodna Odbrana organizira v Sloveniji Mačkov pokret. Svet se je razgibal. Kako bi se tudi ne? V dobi sedmih suhih političnih krav — menda jih je še več — ki vedrijo in oblačijo brez sonca in dežja v času »spontanih političnih pokretov«, so tako sladko uspavali našega človeka, da ni čuda, če je ta »Slovenčeva« bomba učinkovala.

Posledice »Slovenčevega« članka so bile take, kot jih prav gotovo tudi sam ni pričakoval.

V središču tega alarma je bil mlad naš fant. Bil je vedno slavohepen, to je res, in srce ga je bolelo, ker nima druge gloriole kot one, ki jo izžareva prazen žep, pa žal ne imponira niti Tonetu iz Zvezde.

Pa ga je čez noč dvignil »Slovenec« iz vrst navadnih zemljanov na stolček »voditelja«; malo se mu je zavrtelo v teh višavah, to je res, a v splošnem se držal prav dobro. Sicer pa čuje in sodite sami:

Naš fant je vedno točen. V ponedeljek, po objavljenem »Slovenčevem« alarmu pa jo je mahnil že ob pol osmi v pisarno NO. Saj veste, da je neprijetno postati slaven čez noč in kolovratiti podnevi po cestah. Srečavajo ga znanci, tiskajo roke in istočasno pritiskajo za intervencije. Ne pomaga nič izgovor, da za enkrat še ne more pomagati. Vsak izmed teh prosičev tako trdno veruje v skorajšno zmagoto »pravične stvari«, za katero se borite, da se ga človek otrese samo s sveto obljubo. Naš fant je to vedel, pa jo je kljub rani uri mahnil po ovinkih v pisarno. No voga lu Selenburgove ulice je obstal. Množica ljudi je zaprla prehod za vsa vozila. Poedinci so se sunkoma rinili skozi gnečo.

Nova uredba o plačevanju gasilskih prispevkov

Gasilski zakon, ki je izšel leta 1933 in ki je stopil v veljavo istega leta, 15. julija, je določal v svojem 77. členu, da morajo vse zavarovalnice od svojih bruto prejemkov plačevati gasilski zvezi 6%, da s tem podprejo gasilstvo in da se tako oddolžijo za trud, ki ga gasilci žrtvujejo v svojem človekoljubnem delu, pa istočasno podprejo tudi zavarovalnice, ker jih rešijo plačevanja zavarovalnih premij. 4. člen tega zakona pa določa, da način tega pobiranja prispevkov in način plačevanja določi minister za telesno vzgojo naroda s posebno uredbo. Naše gasilstvo je dve leti zamaženo čakalo na to uredbo in sedaj, po tolikem času je uredba izšla in napravila konec vsem neugodnostim, ki so bile v zvezi s stanjem, ki je nastopilo z izdajo novega zakona.

V tem času so se pa vršila med gasilsko zvezo in posameznimi zavarovalnicami pogajanja, da se bo izognilo vsem neprijetnostim, ki bi mogle nastati. Pogajanja so dovedla do sledečega rezultata: Od 15. jul. 1933 pa do 1. jan. 1934, plačajo zavarovalnice gasilski zvezi 4.5 bruto dohodkov. Od 1. jan. 1934 pa šest odstotkov, toliko, kolikor predvideva zakon, pač pa bi g. minister izdal uredbo o plačevanju v tem smislu, da bi 1.5% plačevali zavarovalnice.

Od 23 zavarovalnic, ki poslujejo v Jugoslaviji je samo 6 domačih zavodov. Vse zavarovalnice so izkazovale skupno okoli 220 milijonov letnega bruto dohodka, dokler ni izšel zakon o gasilstvu. Čim je pa ta zakon stopil v veljavo, so na mah zelo občutno padli dohodki zavarovalnic. Predvsem tujih, ki živijo samo od nezavednosti našega naroda in ki ves svoj profit izvažajo v inozemstvo, v kolikor ga ne izplačujejo svojim upravnim svetnikom, ki zavzemajo najvišje položaje v državi in jim pomagajo s svojimi imeni guliti naš narod na najbolj občutljivem mestu. Celokupni bruto dohodek teh zavarovalnic je padel skoro za 50%, kar je jasen znak, da pri vsej stvari niso povsem čisti posli, saj je znana stvar, da je število zavarovancev v poslednjem letu naraslo, premije se pa niso prav nič znižale.

Pooblastila, ki so jih izglasovali poslanci vladi, da sme izpreminjati zakone, je vlada uporabila najpogostejše tako, da je spremenila odnosno dopolnila zakon o gasilstvu. Kako?

Člen 1.

Vsa zavarovalna društva (delniška in vzajemna), zadrage in združenja proti požaru kakor tudi vobče vsak trgovinski obrat, ki se bavi z zavarovanjem za požar, plačuje 4% od vseh premij, pobranih za požarno zavarovanje objektov (premičnih in nepremičnih stvari), ki leže na ozemlju kraljevine Jugoslavije, kot prispevek v gasilski sklad, predviden v § 77. zakona o organizaciji gasilstva.

Člen 10.

Za vse plačljive premije od 1. januarja do 31. decembra 1934. leta so dolžne vse ustanove za vplačanje prispevkov po členu 1. te uredbe vplačati prispevke v gasilski sklad banknim upravim in upravi mesta Beograda v roku 30 dni po pravomočnosti te uredbe.

Vse ustanove, obvezne za plačanje prispevkov po členu 1. te uredbe, plačajo akontacijsko na ime prispevka za 1935. leto v zmišlu člena 4. te uredbe 1. oktobra 1935. leta po bilanci 1934. leta.

Na podlagi te uredbe ne dobi gasilstvo 14 milijonov, ki bi jih po zakonu bile dolžne zavarovalnice plačati za dobo julij-december 1935. Dalje se ne izpolni zakonsko določilo, da imajo gasilske organizacije dobivati 6%, ampak dobijo samo 4.5%, kar gre tudi v milijone.

Zakaj smo dobili tako uredbo? Menda bo najbolje pogledati, kdo predstavlja v naši državi upravo tujih zavarovalnic, pa bo takoj vsem jasno. Vprašamo se samo to: ali ne bi bilo bolje, da se vsi posestniki zavarujejo pri tujih zavarovalnicah, pa da sploh ne gasijo, če pride do požara? Če gasilci prištedijo zavarovalnicam ogromne vsote, potem naj bodo tudi upravniki svetniki privilegiranih zavarovalnic in njihovi predsedniki toliko pošteni, da dajo gasilstvu tisto, kar mu po vsej pravici gre!

Danes, ko so denarni dohodki skoro povsem izostali, dajatve pa ostale stare, je ustvarjen na kmetih neki drugi nemoralni, neslutni položaj.

Znana je navada, da se na kmetih v normalnih razmerah niso ženili brez prevzema posestva, dasi je to združeno s težkimi obremenitvami.

Danes je stvar drugačna.

Ze sama taksa (desetek) je tolika, da že zmerno obremenjeni novega posestnika. Tudi v tem vprašanju se nikdo nikamor ne gane. Pred vojno je bila taksa na prenos posestev od staršev na otroke 1/2% in se to plačilo se je lahko s prošnjo odložilo. Zdaj pa je ta taksa enaka kakor pri prodaji posestev, t. j. 4% državnega, 1% banovinskega, pa še 2% notarskih tarif, tako pride vsega na 7%. Ta znesek je treba pri pogodbi že naprej plačati. Kdo to danes zmore? Kje so pa potem drugi stroški za ženičev, dote bratom in sestram, pa za prevzetke staršem. Kako naj se v teh razmerah kmeti ženijo?

V družinah nastajajo spori in prepiri, tripijo starši, še več pa otroci, ki se starajo v negotovosti. V neurejenosti zapadajo nerednemu, nemoralnemu življenju.

Prišel je k meni kmet in pravil: »Imam šest odraslih otrok, pa si nisem mogel pomagati, da bi uredil, kateremu naj izročim posestvo. Moral bi prodati vso živino samo za desetke. Otroci so se kregali, se vrgli v nemoralno življenje, v prepiru so me vsi zapustili. Svetujte mi, kaj naj storim! Mogoče bi prodal nekaj zemlje za desetke (takso), pa bi dal čez.« Odgovoril sem mu, da je to težavna stvar tudi za prevzemnika, česar se še sam ne zaveda. Pred 4 leti se je izkupilo za par volov Din 12.000, danes se doseže Din 3000 do 4000, čez dve leti bo par volov mogoče samo še Din 1000. Kdo ve?

Torej, kako svetovati? Svetujem mu: »Recite sinu, naj se kar poroči in dela na kmetiji, saj vi ne poneseite ničesar s seboj v grob. Napravite oporoko, katera vas nič ne stane, pa sina imenujte za glavnega dediča. Drugi

Dobro smo poučeni, zakaj je prišlo v našem gasilstvu pod Jevtičevu vlado do takih pretresljajev, ko je skoro polovica savezne uprave podala demisijo in ko je odstopil celo njen starešina, g. Andrašević, ki se je naveličal izigravanja s strani različnih ministrov in njihovih uradnikov. Da po sedanjem kršenju gasilskega zakona ne bo hotel kmalu kdo prevzeti vodstvo gasilskih organizacij je več kot jasno, ker si ne bo hotel nihče nakopati na glavo sramoto, da podpira mednarodni kapital, ki izkorišča pod pokroviteljstvom raznih odgovornih oseb naš narod!

—o—

Zavarovanje gasilstva zoper nezgode pri domačih zavodih.

»Gasilec« poroča: »Na pobudo osrednjega odbora Narodne odbrane v Beogradu nujno priporoča Gasilska zveza kraljevine Jugoslavije vsem gasilskim ustanovam zavarovanje svojega članstva pri domačih zavarovalnicah po geslu: »Svoji k svojim«. Vsa pojasnila daje drage volje Narodna odbrana v posameznih banovinah.«

O današnjem življenju na kmetih

tako dobe nujni delež na podlagi cenitve ob vaši smrti.«

Drug primer: Sosedu, že starejšemu mladeniču, je pred nekaj leti umrl oče ter določil deleže ostalim bratom in sestram in njega postavil za glavnega dediča. Toda glavni dedič pravi: »Ne morem prevzeti, se ne morem poročiti, nevesta tudi čaka in se stara.« Prej priden mladenič, se je iz obupa vdal pijaci ter živi iz dneva v dan brez upa in načrtov.

Tretji, ugleden posestnik z več doraslimi sinovi in hčerami, bi se rad rešil bremena gospodarstva in izročil posestvo potomcem. Od sinov ni hotel, niti mogel nihče prevzeti. Poročila se je ena hči. Fant oz. mož je prišel brez pisma v hišo za zeta. V hiši je nastal nemir in prepir, pravi pekel! Nihče ne ve, kdo naj gospodarji, kdo naj dela in uboga.

Opisana dejstva so nova težka stran, ki so jo ustvarile spremenjene gospodarske razmere na kmetih. Vendar se pa še vedno dobe ljudje, naši politiki in narodni voditelji, ki v te privatne razmere ne verjamejo ter zahtevajo v meščanskem časopisju postopek za kmetijske dolge po starem redu in starem načelu.

To so narodni voditelji, ki naroda ne poznajo. Saj tudi ni čuda. Kot deca so zapustili dom, na breme njega študirali ter ga pozabili. Vživeli so se v svoje nove meščanske razmere ter v lastno gospodarstvo. Preveč je egoizma. Brigajo jih samo svoje osebne koristi. Neki tak narodni voditelj (V. T.) je napisal v mariborskem dnevniku te dni, da so kmetje zaščiteni, pa da eni ne rabijo zaščite, drugi da je niso vredni. Vzdrževanje zaščite, da je za prve luksuz, za druge pa zločin. To se more danes napisati na račun obupanega kmeta samo zaradi dejstva, ker ta gospod nima nič lastnega ter v javnosti, kot še nikoli, nič ne velja. Preveč je šolane gospode, ki hoče biti kmetjska. Pa ne za garanje v zemlji po 18 ur dnevno za negotov zaslužek, nego za kmetovanje po kavarnah, ter reševati kmetijske probleme kakor bolje kaže za njih »Kmetijske denarne zavodec«.

Upajmo, da bo pri državnem vodstvu vsakor dovolj pravih državljanov, ki se ne bodo ozirali na modrosti naše »solice« ter uredili to vprašanje tako, kakor se mora in more rešiti. Stalni moratorij gotovo ni na mestu, ker morajo enkrat priti tudi vlagatelji do denarja, ali vloge bi se morale v primeru s padcem cen znižati. Da bi se razlika prepustila na splošni davek, bi vprašanje ne bilo rešeno, ker davka narod že danes plačuje več kot more in ker ni upravičeno, da oni, ki bi posodili sosedu eno kravo, potem zahteva štiri nazaj.

Da bi se zakon o zaščiti spregledal ter se zadolženec prepustilo na milost in nemilost odvetnikom ali pa tudi našemu zadrugarstvu (kar je eno in isto), to bi bil zločin!

Kakor gori opisano o kmečkem potomstvu, da se ne more množiti in prevzemati posestev, tako je tudi kmečkih zadolžencev največ takih, ki so prevzeli posestva pred padcem cen kmetijskih pridelkov.

Po padcu zaščite bi vsi ti propadli, pa tudi njih bratje in sestre kot upniki.

Po izjavah in borbi raznih naših »gospodov« in drugih zastopnikov denarnih zavodov so vsi ti mladi gospodarji nemarni zapravljivci, katere mislijo da je zločin ščititi. Seveda, ker so radi krize v zaščiti vsi ti denarni zavodi in to kot »pristne kmetijske zadruge«. Kmetije povprašujejo, kaj bo, ko poteče moratorij.

Jaz, ki se z vami borim, vam svetujem: »Brez ozira na moratorij in zaščito naj se uredi tako, da plača na račun obresti ali dolga vsakdo, kolikor zmore. Argumentiranje: češ, kmet ima denar, pa noče plačati — je neumno. Jaz teh slučajev ne poznam; pa če bi tudi res obstajali, je dolžnost tovarišev sosedov take slučaje razkriti in obsoditi, kakor zaslužijo.

V ostalem, dragi tovariši kmetje, ne računajte na kakšne čudeže in na spremembo gospodarskih razmer! Kolikor možno naj vsak kmetijski gospodar uravnava svoje gospodarstvo po sedanjih razmerah. Časi svobodnega in živahnega, uspešnega izvoza se ne vrnejo več tako lahko in hitro.

Dorasli sinovi in hčere bi se morali ženiti brez ozira na prepise in prevzeme posestev. Kjer je možno, da se vsa družina lahko preživi na posestvu, zakaj bi se razkropili s prepri in prevzemi, pa pri določevanju dot. Za današnje razmere ni na mestu izgovor: zakaj bom delal, ko ne vem, za koga. Delaj, da živiš in se preživiš. Če greš z doma, si še na slabšem. Dokler trajajo te razmere delajte in živite skupaj, ne prepirajte se, kdo je in kdo bo gospodar. V naši državi se bodo te razmere zboljšale, ko se otvorijo v notranjosti javna dela, to se pa zgodi tedaj, ko državniku denarno vprašanje ne bo več vprašanje. Zakaj vztraja ameriški Roosevelt? Ne samo preskrbo brezposelnih, nego blagostanje vseh državljanov. In kar zmore Amerika za svoje ljudi, zmore tudi Jugoslavija za svoje!

Ako imam v družini ves material in ljudi za zgradnjo hiše, zakaj naj študiram, kako naj zidam?

Ako sem družinski gospodar, se mi mora družina pokoriti. In družina se bo rada pokorila, ako bo videla v meni nesebičnega ter za vso družino pravičnega voditelja. In to mora biti prej ali slej tudi Jugoslavija. Do tedaj pa velja vztrajati in medsebojno potpeti.

IM.

Čuvajmo Jugoslavijo!

Ivan Mermolja:

K našem zadrugarstvu

Pravi namen zadruge je, da si narod združen v eno skupino stanovsko gospodarsko pomaga. Iz tega namena so nastali prvi pojavi zadrugarstva drugod in pri nas.

V Sloveniji so ustanovili prvo zadrugo obrtniki leta 1856. imenovani: »Obrtno pomožno društvo v Ljubljani«. Nadaljnji razvoj zadrugarstva pa leta 1880, dolo bratov Vošnjakov je narekoval nacionalen moment, ustvariti proti gospodstvu Nemcev lastno gospodarsko moč.

Vse tedanje delo je bilo le kreditno zadrugarstvo, kar nam dokazuje že ime: »Zveza Slovenskih posojilnic ustanovljena leta 1893. V prvotnih narodnih delavcih na deželi, pa so se že tedaj pojavili pomisleki proti širjenju posojilnic na deželo! Na primer: Pri ustanavljanju posojilnic v Krškem toži ustanovitelj Lapajne, da z idejo težko prodira, češ, dober moj tukajšnji prijatelj odlični narodni delavec mi je rekel: Posojilnica bode le prilika, da se bodo ljudje zadolževali.

Nadaljnji razvoj zadrugarstva v smislu samopomoči je začel dr. Krek proti koncu prejšnjega stoletja z ustanavljanjem konsumnih društev.

Dr. Krek je bil nesebičen neumoren socialni delavec. Ne more se mu odreči namena, gospodarsko pomagati narodu. Glavni namen pa mu je bil z zadrugarstvom ustvariti silo za njegova politična načela. To kaže že njegova izjava, ko je prešel od izobraževalnih društev na to polje. Namreč: »Koder je lakota, ni mesta za idealizem.«

Z nastopom dr. Zerjave kot mladoliberalca, ki je šel kot tak za vzgledom Kreka s svojim zadrugarstvom, se je zanesel v zadrugarstvo (posebno na Kranjskem) srdit srankarski boj.

V tem boju se je povsem pozabil namen zadrugarstva. Zadruge so postale središča politične strankarske agitacije. Krekovo konsumno zadrugarstvo je propadlo, ker se je jemalo v vodstvo ljudi brez ozira na sposobnost, da so le bili dobri prišasti ideje. Pravo zadrugarstvo pa je v tem času vzrastlo v delavskih organizacijah na Kranjskem in Primorskem, katero sta ustvarila in vodila do prevrata ljubljanski Kristan in tržaški Pit-

toni. V istem času je nastalo nekaj lokalnih vinarskih zadrug posebno na Vipavskem, od katerih je največ odgovarjala namenu ona v Dobravljah, katero sta ustvarila in vodila Mermolja in Vrčon.

Strankarsko zadrugarstvo je imelo pred vojno vse propasti. Dr. Zerjav je obvisel s svojo »Zvezo Slov. zadrug« radi poloma dveh glavnih ustanov v Ljubljani in Gorici. Dr. Krek pa radi tega, ker je imel široko razprostrto delavno polje, na katerem ni imel poslodavcev. Dr. Krek mi je leto pred smrtjo sam izjavil: »Ako nas ni rešila vojna, bi vse naše zadrugarstvo propadlo.« Dr. Zerjav je rekel svojo »Zvezo Slov. zadrug« s par državnimi akcijami, ki so bile po prevratu mogoče.

Kakor velikemu Kreku, tako tudi genialnemu Zerjavu, moramo pripisati tudi na tem polju, nesebično, veliko in požrtvovalno delo. Ako vzamemo da pri vsem tem delu suma sumarum, narod ali kmet ni imel nič od tega, razen vzgoje v borbenosti za različna strankarska načela. S prevratno dobo je bilo to zadrugarstvo sanirano. V narodu je bilo denarja vse polno. Treba pa je bilo obnove. Razvila se je trgovina, obrt in industrija. Zadruge so se vrgle v denarni vrvež, ravno tako kakor banke. Na obrestno mero se ni gledalo. Začela se je v tem licitacija navzgor, da so zadruge računale obresti do 10 odstotkov.

V tej dobi je naše poklicno zadrugarstvo še laže pozabilo, kaj mu je pravi namen. V tem vrvežu in neredu je bil prvi prizadet kmet. Ko je prišel iz vojske je imela žena denar, pa prazen hlev, zanemarjeno orodje in stavbe. Obnove je bilo treba povsod.

Takoj ko je začela neprimerna razlika v cenah njega pridelkov z izdelki industrije, je začel padati. Vsekako se je še držal, dokler je bil svoboden izvoz njega pridelkov. Ko so se pa sosednje države kmetijsko uredile, ter je nastala menjalna trgovina, se ne more ganiti. Tako je pa tudi to naše zadrugarstvo ostalo na suhem pred tem golim dejstvom, katerega pa noče priznati. Ostaja pri svojem: zadolžen kmet je nemaren zapravljivec, lahko bi plačal pa noče, zlorablja zaščito itd.

Kakor opisano, se more ugotoviti, da to zadrugarstvo ni ono, kar bi moralo po namenu tozadevne zakonodaje biti, to je za kmetisko samopomoč.

Celokupno to naše zadrugarstvo potom svojih zvez je mogočna ustanova strank, struj, opora narodnih voditeljev, za gospodarsko in politično oblast nad narodom.

Za presojo in kritiko tega našega takozvanega kmetijskega zadrugarstva si jemljem to pravico kot prizadeti član tega kmetijskega naroda. Kot tak sem postal kmetijski organizator in zadrugar še kot kmečki mladenič že pred 30 leti. Z bratom in očetom smo trdo delali na kmetiji. V sled nizkotne borbe izvozničarjev kmetijskih pridelkov v licitaciji navzdol smo začeli pri vsej pridnosti lezti v dolge. Čital sem o zadrugarstvu ter se udeleževal zborov in predavanj o tozadevnih organizacijah, poslušal in spoznal sem tudi dr. Kreka. Dobil sem pojem o zadrugarstvu ter začel razlagati tovarišem kmetom, da nam ni druge rešitve kakor se združiti v zadrugo ter sami pošiljati pridelke na trg konsumenta. Kmetje, ki so v tem položaju obupovali in preklinjali, so se oprijemali vesti kot rešilne bilke, a odgovarjali: Kdo to zmoro, kdo to zna. To je bilo tudi za mene odprto vprašanje. V nadaljnjem hočem navesti moje delo za pravo kmetisko zadrugo, ki naj služi tudi kot dokaz, da kmetijski zadrugarji, ki niso kmetje, nimajo ne volje ne interesa delovati za osamosvojitve, ter gospodarsko neodvisnost kmeta. Kar je pravi namen zadrugne zakonodaje.

Začel sem propagando s članki v listih »Soča« in »Gorica« ter pozival merodajne činitelje na organizacijo kmetijske izvozne zadruge. V začetku so oboji sprejemali članke kot senzacijo, a ko so uvideli nov pojav, so oboji iskali strankarske koristi. Od uredništva »Soče« sem dobil poziv, naj pišem samo v »Soči«, drugače, da ne bodo priobčevali. — Uredništvo »Gorice« pa mi je izjavilo, da se ne morejo zavzemati za izvoz kmet. pridelkov, ker se s tem doma podražijo živila ter se s tem zamejijo delavstvu.

Po teh izjavah sem bil razočaran, ker sem znal za delo liberalcev in klerikalcev, kako so bili ob volitvah vneti pomagati kmetu. S tem dejstvom sem uvidel, da ti govori veljajo samo za pridobiti glasove ob volitvah. Tako je prenehala propaganda v teh listih ter se je Soča postavila na stran trgovcev s sprejemanjem člankov proti zadrugi.

Tedaj se je osnovala v Gorici tudi zadruga zveza pod imenom »Zveza goriških zadrug in dru-

štev«. Obrnil sem se osebno do ravnatelja zveze ter mu rekel: dovolite, samo s posojilništvom ne bodele rešili kmeta. Treba zadrug, potom katerih kmet vredno proda svoje pridelke, drugače kakor je bil kmet preje suženj grajščinske gospode, bode suženj dolgov. Dobil sem odgovor: »Na to polje se mi ne bomo spuščali, gnilih zadrug ne bomo snovali (hotel je reči riskantnih) in končno odkrito rečeno, za takšne zadruge se jaz nisem šolal.«

Torej drugače povedano, kaj me briga stanje kmeta, naše zadrugarstvo je posel jemati vloge, priračunati razliko v obrestih za posojila. Posojila dajati na gotovo, pa še z dvema porokoma, to je res izborna zadrugarstvo, ni treba ne študij ne rizika.

Od te kmetiske ustanove sem šel k predsedniku »Kmetijskega društva«, ki je že preje obstajalo, ta je bil veleposestnik obenem pa ravnatelj mogočnega denarnega zavoda v Gorici. Gospod ravnatelj me je samo začudeno gledal, stvar mu je bila nepojmljiva, pa me je odslovil. Ostal sem z mojima načrtoma na suhem. Nisem mogel pa mirovati, odločim se, da bodem sam začel.

Udinjam se sezonsko v prakso tržaškim veletrgovcem. Prakticiram tri leta. Dobim za idejo Antona Štreklja, tedanjega potovalnega učitelja kmetijstva. On je izdal strokovni list »Primorski gospodar«, v katerem je začel odločno propagando s članki »Kmetje, združimo se proti tržnim odeluhom«.

Velikonočni ponedeljek 1906 smo imeli ustanovni občni zbor zadruge z imenom Goriška eksportna zadruga s sedežem v Gorici. Zbora so se udeležili kmetje celega goriškega okraja. Odbor ni bil srečno izbran, gledalo se je več na imenitnost vseh kakor na sposobnost. Jaz sem bil določen za poslovodjo trgovine. Odbor je pod vplivom trgovcev, uvoznicarjev določil, da se ne izvažajo direktno nego samo določa cene. Od začetka so se trgovci držali cen, a ko so videli, da kmet mora prodati po vsaki ceni, se na določila niso ozirali.

Rani krompir se je moral izvoziti do konca junija, največ do 10. julija, ker potem je kmet na isto mesto sejal koruzo, fižol in zelje. Ker je bil glavni trg Nemčije pozneje, kamor se pozneje tudi ni moglo izvažati, ker je prišel domači rani krompir na trg iz pokrajine Magdeburg.

(Dalje prihodnjš)

Po naši zemlji

Ljubljana

Ljubljana, dne 19. avgusta.

Obča državna bolnica v Ljubljani zapo- sluje trenutno 10 primarijev, 8 asistentov in 19 sekundarijev, poleg teh pa še 2 honorarna zdravnika. Stanje bolnikov zadnja leta stalno narašča in variira med 800 in 900 bolnikov dnevno. Število postelj in košaric znaša pa 885, ker na gotovih odelkih spijo bolniki po dva na eni postelji, nadalje po nosilih in za- silnih ležalcih na tleh. Nivo bolnice se je v zadnjih letih brez dvoma dvignil ter se je obrat s tem tudi zelo povečal.

Tako n. pr. so bili na prvem kirurškem oddelku tik pred začetkom naše akcije pri- marij, 1 asistent in 2 sekundarija, od katerih vsi eden tudi službo na ortopedskem oddel- ku, poleg tega pa še trije zdravniki-volonte- rji. Dežurna služba obstoji iz operativnega in pomožnega dežurnega zdravnika, na kate- rega odpadejo poleg vseh asistenc pri nočnih operacijah tudi vse poškodbe in temu pripa- dajoči popisi bolezni ter ev. zdravniške inter- vencije po vseh bolniških sobah izven pred- pisanega službenega časa. To službo vrše zad- nje čase izključno le zdravniki-volonterji, ki morajo zaradi pomanjkanja sekundarijev po- leg rednega dnevnega dela po večkrat na te- den opravljati tudi nočno službo tako, da se zdržuje brezhiben obrat.

Skoraj isto velja za drugi kirurški od- delek.

Na internem in tuberkuloznem oddelku imamo enega vršilca dolžnosti šefa, enega asi- stenta, 4 sekundarije, dva honorarna zdrav- nika, poleg njih pa še 4 volonterje. Ta oddel- lek vzdržuje vsakodnevno službo, ima ca 200 do 220 bolnikov. Moderna interna diagnosti- ka in terapija zahtevata stalen kontakt med zdravnikom in bolnikom, tako da omenjeno število zdravnikov ravno komaj zadostuje, ker je 1 zdravnik stalno zaposlen v laboratoriju in za druge posle ne pride v poštev. Podobno je stanje na otolskem in na drugih oddel- kih. Omeniti je treba, da se je zadnja leta tako kakor frekvenca dvignila tudi znanstve- na višina bolnice na višino, ki ne zaostaja prav nič za kliniko. Če primerjamo operativ- ni program kirurškega oddelka pred 5 leti

z današnjim, vidimo ogromno razliko. Tudi obrat internega in drugih oddelkov se je močno dvignil. Zato je bilo potrebno večje število pomožnih zdravnikov, in če gledamo anale ljubljanskih bolnic, vidimo, da so se približno ob tem času pojavljali prvi »stalni« volonterji.

Prepričani smo, da bo uprava drž. bolnice negirala nujno potrebo novih zdravnikov, češ da je obrat brezhiben. Ta teorija ne drži, kajti če sta prej sekundarij in volonter de- lala vsak po 8 ur, kako bo mogel sedaj se- kundarij sam opravljati v 8 urah isto delo na istovreden način.

Zakon o bolnicah predvideva po 1 pomož- nega zdravnika na 25 bolnikov. V poštev pa ne prihajajo niti primarij niti asistenti, ker ne vrše ne dežurstva ne službe sobnih zdrav- nikov.

Če primerjamo gornje številke, naj- demo vsekako veliko nesorazmerje med številom nastavljenih zdravnikov in fak- tičnim številom bolnikov. To nesorazmer- je pa izravnavajo zadnja leta zdravniki volonterji, katerih je trenutno 12 v obči drž. bolnici in 1 v bolnici za ženske bo- lezni.

Uprava bolnice je zadnja leta pove- čala upravni aparat z večjim številom uradnikov, deloma so to dnevničarji, de- loma fiksni nastavljenici. Ravno tako je bilo povečano tudi osebje bolnične lekar- ne. Računajoč s hiperprodukcijo mladih zdravnikov pa ni bilo razpisano niti eno novo zdravniško mesto, ker so pač zdrav- niki volonterji najcenejša in ravno tako dobra delovna moč. Tako se dogaja, da posamezniki že nepretrgoma po 29 me- secev opravljajo 8 do 9 urno službo v bol- nici, da ne govorimo o nadurah in noč- nih službah, ne da bi bili dobili za to naj- manjšo odškodnino.

Zato prosimo, da se ugoti sledečim našim zahtevam:

1. Da se razpiše toliko zdravniških mest, kolikor jih je prepotrebnih za brez- hibno vršenje službe na oddelkih bolnice, začasno pa naj se potrebno število zdrav- nikov volonterjev nastavi kot dnevničarje oz. honorarne zdravnike.

2. Da se pri tolmačenju zakona, češ da se sme na 25 bolnikov nastaviti po 1 zdravnik, tolmači zakon na ta način, da se šefi oddelkov in zdravniki prosekture in rentgenološkega oddelka, ki z bolniki nimajo direktnega stika, ne štejejo v sta- tus zdravnikov. S tem se pridobijo nova sekundarska mesta.

3. Doba volonteriranja naj se šteje v službena leta za napredovanje in pokoj- nino za banovinsko in državno službo.

Zdravniki-volonterji obče drž. bolnice in ženske bolnice v Ljubljani.

Ježica

Na razstavo!

Marljiva podružnica Sadjar. in vrtnarske- ga društva na Ježici vabi k ogledu razstave sadja, zelenjave in cvetja, ki bo v nedeljo 15. in v ponedeljek 16. septembra od 7. do 19. ure v šoli na Ježici. Zlasti opozarjamo na nove, domače vzgoje dalj in na krasno zbirko gomoljnih begonij. Vstopnine ni.

Slovenske gorice

(Izvoz jabolk).

V dnevnem časopisju čitamo zadnji čas točne račune, koliko bomo dobili letos za ja- bolka. Kar 150 milijonov dinarjev. Ti raču- narji so meni določili ceno seveda po Din 3 za kg.

Kakor je znan položaj sadne letine v državi, kamor se naša jabolka izvažajo, bi se cena Din 3 — za kg res morala doseči. To pa bi bilo mogoče samo tedaj, ako bi bil iz- voz organiziran v prilog pridelovalca. Tega pa pri nas ni, kljub vsem obljubam in navi- deznim prizadevanjem onih organizacij, ki so v to poklicane.

Prvotna cena jabolkam je bila pri nas Din 150. To ceno so plačevali domači trgovci. Avstrijci, ki so prihajali na mejo s tovornimi avtomobili, so začeli plačevati po Din 2 —. Avstrijci so se ustavili. Ni jih več, češ, da se jim dela preveč ovir za izvoz, posebno zadnja zahteva glede zdravstvenega spričevala glede ameriškega kaparja. Ti kupei so bili prava sreča za obmejne kmete, ker morajo drugače voziti po 10—15 km daleč na železniške po- staje. Ko je bila tem kupcem javljena zadnja odredba, so se kmetom izjavili: No lansko leto

ste imeli »Prizad«, letos pa kaparja, mi pa pojdemo kupovat jabolka drugam, kjer ni ta- ko nesmiselnih ovir. Tako je pri nas! Mar bi ne mogla oblastva preje pregledati kraje gle- de kaparja, kar mislim, da je že ugotovljeno.

In če je ugotovljeno, da kaparja ni, zakaj se ne uredi, da dobe zadevna spričevala in komisariji pregledajo sadje na licu mesta, ne pa, da se morajo iskati spričevala v Mariboru ali Čakovcu.

Po umiku Avstrijcev na mejo so začeli naši trgovci plačevati jabolka po Din 125, a danes plačujejo po Din 1 —. Reci en dinar, to pa ni Din 3 —, gospodje poročevalci!

Letos je razen mraza uničila jabolka v Nemčiji tudi trajna suša. Govori se, da je za Nemčijo določen kontingent, a do sedaj Nem- cev še ne vidimo. V glavnem nalagajo Čehi, pa se govori, da ti pritiskajo cene navzdol, ker je le par tveganj, ki imajo uvozno dovolje- nje. Posebno značilno za naše razmere pa je to, da ima glavna češka uvozna tvrdka kot glavnega zastopnika in nakupovalca v Jugo- slaviji znanega hrvatskega žida. Potem je raz- zumljivo, da pri teh razmerah ni pričakovati, da bi pridelovalec sadja prišel na svoj račun.

Zadnje naše upanje za dvig cen je, ako pridejo Francozi po kanade in Italijani po mašanek. Sicer je sezona za kanade blizu, pa se zanje še nihče ne javlja.

Tako je gospodje računarji. Ker ste vsi za znižanje kmetijskih dolgov, zakaj se ne bi tudi pravočasno pobrigali, ko je prilika, da bi kmet res vredno prodal svoj pridelek. Do- sledno svojemu držanju vsa ta tri leta k temu vprašanju bi morala slediti ta briga. Kmetu ni treba zaščite, temveč možnost, da svoje pri- delke prodaja po višji ceni kot dosedaj. Mar ni bilo pisanje o tem samo trik za apel na zakonodajalce. Pa saj čitamo celo o Kmetijski družbi in Gospodarski zvezi, ki sta zadrugi, kako vneto sta ti ustanovi sledili razvoju pri- prav za izvoz. Pisalo se je celo, da bo Kme- tijska družba vse rešila, da bo sama dobila izvozni kontingent.

Pravijo, da je dal Prizad svojemu odseku v Mariboru do sedaj izvoznice za 200 vagonov. Izvoženo je bilo 100 vagonov, sedaj pa da je zastoj, ker nekateri izvoznice, da imajo še izvoznice, ker niso imeli izvoza. Oni, ki so imeli odjem so pa že brez izkaznic, a Prizad ne da nadaljnih, dokler se vse ne izčrpa. Tako pravijo trgovci. Kdo naj ve, kako je! Kmet se najmanj, saj ni nikogar, ki bi se za- vzela zanj! Tu je veliko dela, a velikih ljudi mi nimamo. — Opazovalec.

Akcija Narodne Odbrane „Svoji k svojim“!

KUPUJ DOMAČE BLAGO

VOJNE SVOJIM

Sivalni stroji od Din 1600 — naprej. Otroški vozički od Din 200 — naprej. Dvokolesa od Din 950 — naprej. „Sachs“ motorji od Din 5000 — naprej pri

„TRIBUNA“
F. BATJEL, LJUBLJANA, Karlovska cesta 4
Ceniki franko! Ceniki franko!

VELESEJEM V LJUBLJANI
JADRANSKA RAZSTAVA

5.—16. septembra

Razstavišče obsega 40.000 m²

Naš Jadran: (Jadranska straža. Zgodo- vina. Geografija. Jame. Živali. Rastline. Na- rodne noše in običaji. Vojna in trgovinska mornarica. Sport. Promet. Tujski promet. Gospodarstvo. Ribarstvo).

Velika razstava živih morskih rib in drugih živali
Umetnostna razstava „Naše morje“

Posebne razstave:
Arhitektura. Perutnina. Kuncel. Koze. Ovce. Obrt. Industrija itd. itd.

Tekmovanje harmonikarjev 15. septembra.

Polevnična vozna po železnici in avijonih, popusti na parobrodih. Železniške legitimacije se dobijo po Din 5 — na postajah.

Vabimo na prekrasno razstavo!

JAVORNIK IVAN
MESARIJA

Izdelovalnica vsakovrstnih mesnih izdelkov iz sveže- ga in suhega mesa. Lastna moderna hladilnica

PREKAJEVALNICA DELIKATESE

LJUBLJANA
Domobranska cesta št. 7
Telefon 31-57

Wolfova ulica št. 12
Telefon 27-03

Podpirajte

le ona domača podjetja, ki jih priporoča akcija NO „SVOJI K SVOJIM“!

Hubertus MILO

Hubertus milo in **Perion** pralni prašek

sta PRISTNA DOMAČA IZDELKA tvornice, ki dela z DOMAČIM KA- PITALOM in domačimi delavci in nameščenci.

Kvaliteta teh dveh izdelkov je boljša, ker je njuni izdelavi posvečena največja pažnja.

Kupujte samo res domače izdelke!

J. BONAČ sin

Ljubljanska kartonažna tovarna Ljubljana
Tovarna za papir in lepenko KOLIČEVO - DOMŽALE
Centrala: **LJUBLJANA** Čopova 16

Vsakovrstne kartonaže, papir in lepenka

Tovarniške znamke:

Brzojavke: Bonač sin Ljubljana za toaletni papir „Sanol“ in „Hermes“ za registra- torje in mape za korespondenco „Hermes“ in „Redos“